

MAGYAR KAPCSOLÓDÁSOK A NEMZETKÖZI GYERMEKVÉDELMI MOZGALMAKHOZ A 19-20. SZÁZAD FORDULÓJÁN

KOVÁCS-SZÉPVÖLGYI ENIKŐ

ELTE ÁJK

JOGTÖRTÉNETI KUTATÁSOK

A SZERZŐ:

DR. KOVÁCS-SZÉPVÖLGYI ENIKŐ

EGYETEMI TANÁRSEGÉD

SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

DF ÁJK

MODERN TECHNOLÓGIAI ÉS
KIBERBIZTONSÁGI JOGI TANSZÉK

SZEPVOLGYI.ENIKO@GA.SZE.HU

2025. február 10.

A gyermekek védelmét célzó nemzeti jogi normák a francia forradalmat követően születtek. A hosszú 19. században a szabályozott tárgykörök fokozatosan bővültek, amit a század utolsó évtizedeitől kezdődően meginduló élénk nemzetközi tanácskozások is segítettek. Ezek a tanácskozások ugyanis hatással voltak a nemzeti tudományosságra és jogalkotásra is. A gyermekvédelmi kongresszusokon már olyan egyetemes kérdések is megjelentek, amelyek az ipari fejlődés útjára lépő államokban a gazdasági és társadalmi fejlődés kényszerű mellékje-lenségeiből következtek.¹

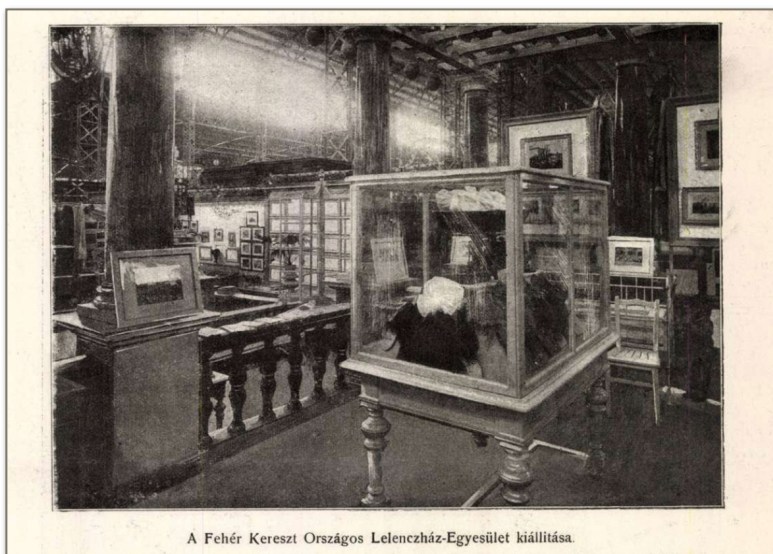
1896-ban Firenzében, a Nemzetközi Gyermekvédő Egyesület (Alliance universelle pour l'enfance) által szervezett első gyermekvédelmi kongresszuson magyar megbízottként Fekete Gyula vett részt. Ezzel párhuzamosan vállalta a Magyar Jogászegylet a szakvélemények összegyűjtését.²

Az eddigre már rendszeressé vált nemzetközi gyermekvédelmi kongresszus budapesti megrendezéséről 1896-ban, a firenzei tanácskozáson született döntés. A tudományos kutatással foglalkozó és a gyakorlatban tevékenykedő magyar jogászság egyaránt elkötelezetten támogatta a gyermekvédelmi akciót. A kongresszus magánkezdeményezésre jött létre, az előkészítő munkálatokban pedig a kongresszus igazgatóságának felhívására több állami és helyi szerv is részt vett, köztük a belügyminisztérium, a kereskedelemügyi minisztérium, az igazságügyminisztérium, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium, a székesfőváros, a királyi főügyészség, valamint Pest vármegye. A kongresszus szervezésében ezenkívül számos társadalmi szervezet, egyesület is közreműködött, valamint a hazai gyermekvédelem területén elkötelezett szakemberek is hozzájárultak a munkához. A teljes lista a kongresszus naplójában olvasható.³

Állam hivatalos szervei is érdeklődtek, és kérték az eredményekről szóló tájékoztatás megküldését. Az anyagi források hiánya miatt az igazgatóságnak nem volt lehetősége külföldre küldeni tagjait, illetve fiókbizottságokat létrehozni külföldön. A kongresszus fő feladata a kiskorúak – a napló alapján a tizenhat éven aluliak – fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődésének támogatására irányuló tanácskozás volt. Emellett céljaul tűzte ki az ezt előmozdító reformeszmék terjesztését is.⁴

A kongresszus jogi, orvosi, pedagógiai, játékonysági, emberbaráti szakosztályokban folytatta tanácskozását. A jogi szakosztály működése újdonságnak számított az előző, Firenzében tartott kongresszushoz képest. A pedagógia szakosztály kiemelte, hogy a törvényhozásnak elsősorban a nevelés érdekeit kell szem előtt tartania. Megállapította továbbá, hogy az állam és a társadalom köteles védelemben részesíteni a családi gondoskodást nélkülöző gyermekeket. A játékonysági szakosztály határozati javaslatot terjesztett elő miszerint szükségesnek tartották, hogy a gyermeknek nem barakk-rendszerben, hanem családi rendszer keretében viseljék gondját. Az emberbaráti szakosztály szintén a családi rendszer alkalmazását szorgalmazta a javítóintézeti nevelés kapcsán, a növendékeket összpontosító családok elkülönült elhelyezésével. A jogi szakosztály elsőként a szülői hatalom törvényes úton történő korlátozhatóságának kérdését tárgyalta. Szükségesnek látta szülői hatalom korlátozását olyan

A magánkezdeményezésű szervezés miatt külföldi kormányok nem kaptak meghívást, azonban külföldi társadalmi szervezetek és filantrop magánszemélyek igen. A kongresszus a külügyminisztérium útján, a követségek közreműködésével szerzett információt az külföldi államokban a gyermekek védelme érdekében eszközölt intézkedésekről. A kongresszus tevékenysége iránt több

A Fehér Kereszt Országos Lelenczház-Egyesület kiállítása

esetekben, amikor a gyermek élete vagy testi épsége veszélybe kerül, illetve, ha a gyermek előreláthatóan züllésnek indul, vagy a társadalomra veszélyessé válik. Felmerült továbbá a kérdés, hogy ha a szülői hatalom korlátozható, milyen intézkedésekkel lehet ezt megvalósítani. A szakosztály külön figyelmet fordított a büntetőeljárásban a kiskorúak védelmét szolgáló szabályozásra is.⁵

1912. június 24-ére Párizsba hívtak össze egy tanácskozást nemzetközi gyermekvédelmi bizottság létrehozása céljából. Az előzetes elképzelések szerint ez a testület a Svájc által felállítani javasolt nemzetközi gyermekvédő iroda munkáját támogatta volna. Magyarországról Szilágyi Arthur Károlyt és Vámbéry Rusztemet hívták meg a tanácskozásra, ám sajtóhírek alapján nem vettek részt az eseményen. Javasataikat azonban levélben megküldték, amelyekből kitűnik, hogy véleményük szerint a gyermekvédelem területén felmerülő konkrét ügyek egy nemzetközi bizottság felállítását igényelték volna. A bizottság létesítésének terve mellett egy

nemzetközi egyezmény gondolata is felmerült.⁶ Érdemes megjegyezni, hogy a gyermekek védelméhez kapcsolódó nemzetközi összefogás már a dualizmus éveiben is egy kötelező erővel bíró nemzetközi jogi dokumentum elfogadásában öltött testet, amely a lánykereskedelem visszaszorítását célozta.⁷ Ezáltal is elismerést nyert a nemzetek közös cselekvésének szükségessége.

Az 1913 júliusában Brüsszelben megrendezett nemzetközi gyermekvédelmi kongresszuson a magyar kormány hivatalos képviselői, valamint a Patronázs-Egyesületek Országos Szövetségének küldöttei is részt vettek. A tanácskozás során megvitatták a züllött gyermekek helyzetével összefüggésben a gyermekbíró-ságok hatáskörébe sorolandó ügytípusokat. Kérdésként merült fel a jogintézmény létrehozásakor, hogy ezeket a bírói fórumokat felruházzák-e gyámügyi hatáskörrel, amely magában foglalta volna az atyai hatalom megszüntetését vagy korlátozását is.⁸

A 19-20. század fordulója már tükrözi azt szemlélet, amely később, a 20. század második felében a gyermek helyzetét közvetlenül vagy közvetve érintő nemzetközi egyezmények megalkotásához vezetett. Hiszen „nemcsak egyes ember, de magában egyes nemzet sem képes megoldani azt a nagy, szép, de nehéz feladatot: a gyermekvédelem kérdését. Ehhez az összes nemzetek testvéri egyesülése, egyesített munkája kell.”⁹ Magyarország pedig

aktívan kapcsolódott be az ezt célzó diskurzusba.

Hivatkozások:

¹ Lásd ehhez: Golnhoffer Erzsébet – Szabolcs Éva: *Gyermekkor: nézőpontok, narratívák*. Budapest, 2005. Eötvös József Könyvkiadó, 9-13. p.

² Alliance universelle pour l'enfance. *Jogtudományi Közlöny*, 1896. 16. sz. 128. p.; György Aladár: A nemzetközi gyermekvédő kongresszus Budapesten. *Magyar pedagógia: a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának folyóirata*, 1900. 9. k. 8-19. p.

³ Scherer István (szerk.): *József Cs. és Kir. Főherceg Ö Fensége védnöksége alatt 1899. évi szeptember hó 13–17. napjaiban tartott Nemzetközi Gyermekvédő Kongresszus Naplója*. Budapest, 1900. Kongresszus Végrehajtó Bizottsága, 4-8. p.

⁴ Scherer 1900. 8-10. p. és 31-32. p.

⁵ Scherer 1900. 10. p. és 41-44. p.

⁶ Nemzetközi gyermekvédő bizottság. *A Gyermekvédelem Lapja*, 1912. 8. sz. 78-79. p.

⁷ 1912. évi XLIX. törvénycikk a leánykereskedés elnyomása végett Párizsban létrejött nemzetközi megállapodás és egyes hozzátartozó okiratok becikkelyezése tárgyában; Császár Kinga: A magyar nőmozgalmak erőfeszítései a leány és nőkereskedelem visszaszorítása érdekében a 20. század elején. *Diké*, 2018. 2. sz. 75-91. p.

⁸ Nemzetközi gyermekvédelmi kongresszus. *A Gyermekvédelem Lapja*, 1913. 4-5. sz. 123-124. p.

⁹ Scherer 1900. 24. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: A Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület kiállítása a budapesti gyermekvédő kongresszuson.
Forrás: Ország-Világ, 1899. 38. sz. 605. p.
Letöltve: 2025. február 8.
2. oldal: Rakovszky István, az 1899-ben Budapesten megrendezett nemzetközi gyermekvédelmi kongresszus elnöke.
Forrás: <https://dka.oszk.hu/html/kepoldal/index.phtml?id=40493>
Letöltve: 2025. február 8.